

KALATALOUDELLISTEN NIIN SANOTTUJEN o-VELVOITTEIDEN AVAAMINEN VESILAKIA MUUTTAMALLA VAATII HUOLELLISTA VALMISTELUA

- Suomessa on viime aikoina käyty julkista keskustelua ns. o-velvoiteluvista, joilla tarkoitetaan vesivoimalupia, joissa ei ole ja joihin ei voida lisätä kalatalousmääräyksiä.
- o-velvoitelupien määrä on suhteellisen pieni, ne ovat yleensä vanhoja ja koskevat pääsääntöisesti hyvin pieniä toimijoita.
- o-velvoitelaitokset sijaitsevat myös pääsääntöisesti pienissä vesistöissä, missä edellytykset vaelluskalakantojen elvyttämiseen ovat yleensä hyvin rajalliset ottaen huomioon vesivoiman käyttöönoton vaikutukset. Tämä korostaa kalataloudellisen hyödyn arvioinnin merkitystä.
- Tämän johdosta, mikäli lainsäädännön muuttamista harkitaan, on tärkeää toteuttaa muutos harkiten ja o-velvoitelupien ominaispiireet tunnistaen.
- Alla on esitetty o-velvoitteiden ominaispiirteet huomioiva säännösehdotus vesilain muuttamiseksi. Ehdotus perustuu nykyiseen vesilain 19 luvun 7 §:än, eli kokonaan uudesta sääntelymallista ei olisi kyse. Perustelut ehdotukselle ovat seuraavat:

1 ja 2 momentti:

- Toiminnanharjoittajan aseman ja omaisuudensuojan näkökulmasta on merkittävä ero siinä, määrätäänkö toiminnan edellytyksiin vaikuttava velvoitekokonaisuus alkuperäisessä lupapäätöksessä vai jälkikäteen. Alkuperäisen lupapäätöksen mukaisen velvoitekokonaisuuden ollessa kustannusvaikutuksiltaan toiminnan taloudellisten edellytysten kannalta mahdollisimman suuri, voi toiminnanharjoittaja jättää investoinnin tekemättä. Jälkikäteisestä puuttumisesta lupapäätökseen on ääritapauksessa seurauksena toiminnanharjoittajan toiminnan päättyminen taloudellisesti kannattamattomana ja tehtyjen investointien menetys. Tämä korostuu o-velvoitetapauksissa, sillä luvanhaltijat ovat useassa tapauksessa pieniä toimijoita.
- Yllämainituista syistä olisi perusteltua, että o-velvoitteen avaaminen sidottaisiin yhteistyössä tehtävään selvitykseen, jossa kartoitettaisiin toiminnan vaikutusten ja näiden pienentämisen keinot. Tapauskohtainen jouston mahdollisuus on tärkeä kussakin tapauksessa tarkoitukseenmukaisimpien ratkaisujen erilaisuuden takia.

3 momentti

- o-velvoitteen avaamisesta pitää saada todellista hyötyä, kuten vesilain 19 luvun 7 §:ssä.
- Vesilain 19 luvun 7 §:n 3 momentin mukaista mahdollisuutta määrätä luvanhaltijan selvitysvelvollisuudesta ei ole sisällytetty säännösehdotukseen, koska o-velvoitelupien haltijat ovat monessa tapauksessa pieniä toimijoita, joilla ei ole resursseja selvitysten tekemiseen.

4 Momentti

- Vesilain 19 luvun 7 §:ssä on vaatimus siitä, että tarkistaminen ei saa vähentää huomattavasti säännöstelystä saatavaa kokonaisyötyä eikä muuttaa olennaisesti säännöstelyn alkuperäistä tarkoitusta, ellei se ole jo menettänyt merkityksensä. Vastaava vaatimus estäisi monissa tapauksissa o-velvoiteluvan avaamisen, sillä laitokset ovat usein pieniä ja suhteellisen vähäisilläkin muutoksilla voi olla suuri merkitys laitoksen tuottamaan kokonaisyötyyn. Mutta jos tämän rajan yli mennään, tulee perustuslain 15 §:n 2 momentin perusteella yleisen tarpeen ja täyden korvauksen periaatteen toteutua. Säännösehdotus noudattaa tältä osin vesilain 2 luvun 13 a, 14 ja 14 a §:iä.

5 Momentti

- Lainkohdan viimeisessä momentissa säädettäisiin o-velvoiteluvan avaamisesta johtuvien edunmenetysten korvaamisesta. Vesilain 19 luvun 7 § sisältää vastaavan määräyksen, samoin vesilain 3 luvun 21 §. Määräys on välttämätön o-velvoitteen avaamista koskevilla tapauksissa, joissa toiminnanharjoittajalle aiheutuvat edunmenetykset olisivat usein kohtuuttomia ja kyseessä olisi käytännössä monesti toiminnan käyminen taloudellisesti kannattamattomaksi. Tilanne muistuttaisi käytännössä näissä tapauksissa toiminnanharjoittajan omaisuuden pakkolunastusta.

Vesilain 19 luku 10 a §:

Jos vesitaloushankkeesta, jolle on myönnetty lupa ennen tämän lain voimaantuloa ja jota koskevaan lupapäätökseen ei ole sisältynyt kalatalousvelvoitetta tai -maksua koskevia määräyksiä, aiheutuu kalakannoille tai kalastukselle huomattavaa vahinkoa, voi asianomainen kalatalousviranomainen selvittää näiden vahinkojen laadun ja laajuuden, sekä keinot näiden vahinkojen ehkäisemiseksi tai vähentämiseksi. Selvitys on tehtävä yhteistyössä luvanhaltijan kanssa.

Kun 1 momentissa tarkoitettu selvitys on tehty, kalatalousviranomainen tai kunta voi hakea lupaviranomaiselta uusien kalatalousvelvoitetta tai -maksua koskevien määräysten antamista.

Uusien määräysten antamisen edellytyksenä on, että siitä saatava hyöty on yleisen edun kannalta olosuhteisiin nähden merkittävä. Määräysten antamiseen sovelletaan 3 luvun 14 §:n määräyksiä.

*Mikäli uusien määräysten antaminen vähentäisi huomattavasti muutoksen kohteena olevasta hankkeesta saatavaa kokonaisyötyä tai muuttaisi olennaisesti hankkeen alkupe-
räistä tarkoitusta, ellei se ole jo menettänyt merkityksensä, uusien määräysten antaminen edellyttää, että hakijalle myönnetään tarvittava oikeus toisen alueeseen, rakennukseen, laitokseen, muuhun rakennelmaan tai vesivoimaan, tai niiden omaksi lunastamiseen, poistamiseen muuttamiseen tai hyväksi käyttämiseen noudattaen soveltuvin osin, mitä 2 luvun 14 §:n 2 ja 3 momentissa määrätään. Tässä momentissa tarkoitettu oikeus voidaan myöntää, mikäli tämä edistää yleistä etua merkittäväällä tavalla ja mikäli tätä voidaan pitää yleisen tarpeen vaatimana. Oikeus myönnetään pysyvänä tai erityisestä syystä määräaikaisena ja sitä saadaan käyttää vain siihen tarkoitukseen, jota varten oikeus on myönnetty.*

Uusien kalatalousvelvoitetta tai -maksua koskevien määräysten antamisesta aiheutuvat edunmenetykset, jolleivät ne ole vähäisiä, määrätään hakijan korvattaviksi noudattaen soveltuvin osin 13 luvun säännöksiä. Korvaukset maksetaan kuitenkin valtion varoista, jos määräysten antamisella ei ole pääasiassa paikallista merkitystä.